

خوانشی تحلیلی از دیدگاه ملاصدرا و متأخرین

پیرامون معنای اسمی و حرفی وجود

(تأملاتی در مباحث زبانی حکمت متعالیه)

روح‌الله دارائی^(۱)

تقسیم‌بندی وجود در حکمت متعالیه، یعنی تقسیم سه شقی وجود به رابط، رابطی و نفسی و تقسیم دوشقی وجود به رابط و مستقل با یکدیگر در تضادند؟ آیا دو تقسیم یادشده، با آراء ملاصدرا در حوزه معنای اسمی و حرفی سازوارند؟

کلید واژگان: معنای اسمی، معنای حرفی، اشتراک معنوی، اشتراک لفظی، وجود رابط، وجود محمولی، اختلاف نوعی، ملاصدرا.

مقدمه

بررسی دلایل زبان‌بنیاد در آثار صدرالدین شیرازی، پرتو جدیدی از آراء ناب این حکیم اسلامی را پیش روی دانش‌پژوهان قرار می‌دهد. در این جستار ضمن بررسی آراء ملاصدرا در زمینه معنای اسمی و حرفی وجود و نیز وجود رابط و رابطی، به این مهم دست می‌یابیم که تبیین برخی از نظریات حکمت صدرایی بدون اتکاء به روشی تحلیلی و توجه به مباحث زبانی، امکان‌پذیر نیست.

اشتراک معنوی مفهوم وجود از جمله مسائلی استطرادی در فلسفه اسلامی است و حکمای اسلامی

چکیده

ملاصدرا در آراء خود به مباحث زبانی توجه داشته و درباره معنای اسمی و حرفی سخن گفته است. مفسرین، آراء وی در اینباره را خالی از تهافت ندانسته‌اند تا جایی که بخشی از آراء او را بر دیگری ترجیح داده و ادق از دیگری دانسته‌اند. این نوشتار با طرح و مقایسه آراء ملاصدرا در باب معنای اسمی و حرفی وجود، چارچوبی برای طرح مباحث هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و زبان‌شناسی ارائه داده و با بهره‌گیری از مباحث زبانی علم اصول فقه، رویکردی تحلیلی-زبانی را برای برون‌رفت از این تهافت ارائه کرده است. ملاصدرا بر این باور است که از یکسو میتوان از طریق اشتراک معنوی معنای حرفی وجود (است) به اشتراک معنوی معنای اسمی وجود (هست)، استدلال کرد و از سوی دیگر، اختلاف بین وجود رابط و محمولی، نوعی است. این دیدگاه ملاصدرا محل نزاع و تفسیرهای متفاوتی واقع شده و پرسشهایی را پیش روی صاحب‌نظران قرار داده است؛ از جمله اینکه آیا این دو دیدگاه همخوانی دارند؟ آیا این نظریه با تشکیک وجود و اشتراک معنوی وجود، سازگار است؟ آیا وجود رابط و محمولی از یک سنخند؟ آیا دو

تاریخ دریافت: ۹۸/۱/۲۸ تاریخ تأیید: ۹۸/۵/۱۴

(۱). استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب؛ daraei.roohollah@yahoo.com